

W Serbskich Nowinach ze 14. meje na stronje 5 je Milenka Rječynca Serbow informowała, zo je triapolstalétny Čech, apotekar Lubomír Jaroš, powědančko „Miliduch. Mjez zabyćom a wěčnosću“ spisał, kotraž wuńdže w českim nakładnistwje RENECO – a to w serbskej, českej a němskej rěči. Awtor je wudaće sam financował a je wulki džěl eksemplarow knižki w serbskej a němskej rěči Serbam přewostajit, zo bychu ju w šulach čitali.

Budyski Rěčny centrum WITAJ měri so na předstajenje twórbje w 6. lětnikach. W mojim šulskim času běchu zažne serbske stawizny přebłěde wučili. Wěsće je tež druhim dorosćenym Miliduchowa doba cuzy swět. Historiske powědančko móže barjeru, kotraž tworí so z njedosaħaceje wědy, přewinyc. Lubomír Jaroš je zdžela na to džiwat, zo wjedže čitarja do cuzby. Někotre wujasnjenja wolóžeja čitarjej lekturu. Dalše pak bychu jemu woprawdže tyli, na přikład k přiboham, na kóždy pad k pomjenowanjam zastupjerjow tehdomnišeje (Pjerun) „wyšje woršty“, kotraž so w knižce hižo wotzběhuje. Zo je „lech“ (str. 10) zemjan, wuslědžiš w słowniku čěšćiny z dosocialistiskeje doby. Přinjesu-li mužam zakis, chlěb a mjaso z džiwiny (str. 59), kisale reaguje. W Jakubašowym słowniku je „zakis“ prosće Sauerteig. Čitar tipuje na wěsty kisaly napitek, njewě pak, što su tehdy zakisalić dali.

Čitarjej přichilna je karta wo sydlenkich rumach słowjanskich kmjenow.

Z wutrobu Słowjana

Historiski pozadk powědančka njewužadaje sej přewjele sadow, chronistow bě tehdy mało. Kejžor Korla Wulki (768–814) chce z mócnarstwa Merowingow uniwersalnu móc Europy tworici. Ma konstelaciju mocow zwonka mócnarstwa a wobstejnosće w nim za přihódne, mócnarski teritorij k ranju ekspanděrować. W tutym nastupanju tež systematisce a wutrajnje postupuje. Službniwi biskopja, abtojo, mniša a hrabjojo čerja zaměrnje rozšěrjenje křesćanstwa doprědka, je-li trjeba, z wohnjom a mjećom. W lěće 805 zakaza kejžor wuwoz brónjow z brónidłow a da wikowske puće kontrolować. Podčisny Glomačanow a dalše kmjeny a zlemi ze wzacóm synow glomačanskeho wójwody Semile jako zastajencow toho spjećowanski duch. W lěće 806 zapadny syn kejžora do teri-

Apotekar, spisowacel a přečel Serbow Lubomír Jaroš je so wo to postarał, zo ma zachod do jeho apoteki w Hrádku nad Nisou napis w českej, němskej a serbskej rěči. Foto: MiR

Přispomnjenja k powědančku „Miliduch“ z pjera Lubomíra Jaroša

Dohlad do našich stawiznow

torija słowjanskich splahow a zapusć jich sydlišća. Chronist Predegar rozprawja, zo je tehdy jich wójwoda Miliduch padnyl. W Jarošowym powědančku je tutón hłowna wosoba. Z wutrobu Słowjana a poľny fantazije scini awtor z tohole muža přikladneho mandželskeho a nana, miłosćiweho a sprawného włodyku Milčanow a wójwodu słowjanskich kmjenow ze statniskimi kmanosćemi. Jeho rjek wě, zo ma Korla Wulki wjetši ekonomiski a wojski potencial, zo móže so na wzajomnu swěru mjez nim a krónowymmi wazalami powšitkownje spuščec. Miliduch je ludziznajer a čłowjek, kotryž tójšto předčuje, tež to, zo na krejne zwjazki mjez Słowjanami njeje prawe spusćenje.

Mjez pohanami

Jarošowy mudry Miliduch signalizuje tohodla hižo w přemim kapitlu powědančka Korli Wulkemu swoju wolu, diplomatiskie jednanja zahajić. Słowjenjo

su Frankow wotrazyli, wola Miliducha za swojeho wójwodu. Wón jatych Frankow njeznjewólni, ale na swobodu pušći. Wróći so z jatym mnichom Wenedusom do Budyšina. Tutón je Słowjan, wukubľany w duchu swjateho Benedikta. Modli so a džela, duchownje a čelnje, a wě tež wojować. Zaziwi so spěšnje mjez Milčanami. Funguje jako figura, kotraž so mjez pohanami kritisce z křesćanskej nabožinu a z christianizaciju rozestaja a zdobom Miliduchej jako posoł k Frankam služi.

Mjez swěru a zawisću

W pjeć dalšich kapitlach dže wo to, zo so Aachen a Budyšin měrnjwe dojednatej a zo na wuchodnym boku Solawy wšitcy Miliduchowemu přizwolenju, wuchod christianizaciji wotewrěć, přihłosuja. Tohodla přewazuja w tutech kapitlach rozmoľwy a jednanja na delnej, srjedźnej a na kralowej runinje resp. na priwatnej a oficialnej a zdobom rozprawy wo my-

slach, začučach a předzačučach aktorow. Dorosćeny čitar rozumi diplomatiskie bitwički, wučita z nich, štož hižo wě. Stawizny formuja so kaž z mudrosće wjednikow tak tež z jich maličkostnych rozestajenjow. Mjez nimi knježa swěra, tola tež zawisć a slawylačnota. To je tehdy bylo a tomu je džensa hišće tak. Awtor znaje zažne stawizny Słowjanow a sypa bohaće swoje znajomosće wo nich. Informuje čitarja wo produkciji a wikuwanju, wo naložkach, kulniščach a kulnistich jednanjach, wo duchownej kulturje a wo ludowej medicininje, so wě wo wšědnym dnju a trochu wo worštowych rozdželah w jemu tak lubych kmjenach. Wjedže jemu před woči, kak pomalku přirodnu krajinu do kulturnej přeměničnu a po mojim mjenjenju z njetrjebawšim wuhladom na běrnišća pozdžišich wěkow (str. 117). M. Rječynca mēni, zo napjata powědka džěćci zawěsće k čitanju wabi. Njech Rěčny centrum WITAJ w 6. lětnikach na prawych čitarjow přidžde. Štóz něšto metodisce derje přih-

tuje, něšto spyta, tež něšto zhoni. Wědž drje, zo šulerjo 6. lětnika powěsće, směški, fantastiske a wobswětowe stawizny čitaja a zo priwatnje wuziwaja rady teksty jako slěd napjatych jednanskich epizodow a so wě tež comicsow.

Jednanja wo koeksistencu zwrěćić: Kejžor nima Miliducha za runoprawneho partnera. Miliduch wjedže w před poslednim kapitlu lěta 806 zjednoceně wójsko do boja a w nim zahinje. Čita tole kaž hłowna wosoba předwizdi, awtor njeje z njedobrymi předznamjenjer lutował, kaž je to z wašnjom w tajkic twórbach. Njech pak nětko čita mot a potom posledni kapitl twórbje a njedodni poselstwo awtora.

Dalše poručenje

W beletristice a w filmje džensa něko tryzkuli awtor resp. filmowc srjedźowěl k žiwjenju zbudža. Móžno, zo zajimuj so někotryzkuli čitar po čitanju Jarošoweho powědančka za dalšu wotpowědnu lekturu. Poručam jemu historiski roman „Brennaburg“ (Neues Leben, 1991) sociologa a kulturneho wědbomstnika: Wolfganga Davida. Wón powěda wo wójskich napravach Hendricha I. a jeho syna Otta I. Wony zdoby w lěće 921 Brenabor a lěto pozdžišo Ganu, centrum Glomačow, a podčisny sej w dalšich lětach tež Milčanow, cheyš z hrabju Gerom spjećowanje w dobytych krajach zlemić. David skicuje njesmilnosć rozestajenjow a měri so tohodla bóle na akcije figurow we wonych krawnych lětach

R. Janeš

Lubomír Jaroš

Miliduch
Mjez zabyćom a wěčnosću

RENECO

Knihu ilustrowala je Petra Šnokhausová.